

*До спеціалізованої вченої ради ДФ 64.700.009
Харківського національного університету внутрішніх
(61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27)*

**ВІДГУК
ОПОНЕНТА**

**- доктора юридичних наук, доцента Теремецького Владислава Івановича
на дисертацію Андрєєва Дениса Вікторовича
«КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ
РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ЗБРОЇ»
на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право»**

Ступінь актуальності обраної теми. Як відомо, незаконний обіг зброї становить серйозну загрозу суспільній безпеці будь-якої держави, регіону та світу загалом, створюючи загрозу для благополуччя народів, їх соціально-економічного розвитку та права на мирне життя. Саме про це йдеться у п. 1 Преамбули Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, що набрав чинності для України 4 липня 2013 року. Крім того, у п. е) ст. 3 вказаного Протоколу міститься легальне визначення терміну «незаконний обіг».

Кожного року відповідні державні інститути (наприклад, Національний інститут стратегічних досліджень) та громадські організації («Центр вивчення безпеки» (CENSS), «Реанімаційний пакет реформ» та ін.) з метою організації протидії незаконному обігу зброї: 1) аналізують стан злочинності в Україні, пов'язаної з незаконним обігом зброї та із застосуванням вогнепальної зброї, вибухових речовин і пристроїв; 2) узагальнюють дані щодо впливу незаконного

обігу зброї на рівень злочинності у світовому масштабі, зокрема на транснаціональну злочинність; 3) аналізують державно-правові підходи, спрямовані на усунення існуючих проблем, та пропонують шляхи їх вирішення на підставі чинного національного та міжнародного законодавства. Вбачається, що це пов'язано зі зростанням кількості правопорушень, вчинених в Україні з використанням зброї, особливо вогнепальної.

В Україні офіційно дозволено мати лише травматичну зброю, вогнепальну мисливську і нагородні пістолети. Кількість нелегальної зброї, що знаходиться у населення, неможливо з'ясувати через відсутність методики оцінки обсягу нелегального ринку зброї в Україні. Окремі експерти вказують на відсутність надійного контролю навіть за легальною зброєю. Це ставить перед наукою та правоохоронною діяльністю завдання розробити нові підходи до боротьби з таким видом кримінального правопорушення як незаконний (кримінальний) обіг зброї, що включає дії, які порушують кримінально-правові заборони та тягнуть кримінальну відповідальність. Йдеться про ст. 201, 262, 263, 263¹, 264, 265¹, 267, 269 та ін. КК України).

На жаль, резонансні злочини або вирішення суперечок з використанням зброї останніми роками для українців стали звичним явищем. Тому розв'язання проблем формування криміналістичної характеристики незаконного обігу зброї та розроблення організаційно-тактичних засад його розслідування є нагальною проблемою сьогодення. Крім того, пошук нових механізмів та інструментів протидії незаконному обігу зброї зумовлює потребу в інтеграції та синтезі знань про нього за допомогою використання сукупності сучасних загальних та спеціальних методів і прийомів наукового пізнання.

Саме у цьому контексті актуальним є комплексне науково-теоретичне дослідження проблем розслідування незаконного обігу зброї незалежно від її виду у контексті сучасного суспільно-політичного положення в Україні, а також встановлення основних елементів криміналістичної характеристики

незаконного обігу зброї та розробка рекомендацій щодо її використання під час розслідування цих видів злочинів з урахуванням положень оновленого КПК України, сучасних структурно-функціональних змін правоохоронних органів та потреб слідчої практики.

Дане дослідження дає змогу об'єктивно вивчити й узагальнити основні елементи криміналістичної характеристики незаконного обігу зброї й сформулювати методичні положення щодо розслідування цих злочинів.

У зв'язку з цим тема дисертаційної роботи Андрєєва Дениса Вікторовича є актуальною і своєчасною та відповідає вимогам сьогодення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам, що ставляться до такого виду досліджень. Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність насамперед забезпечені:

– професійним вирішенням здобувачем низки наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження, та адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті: кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його;

– використанням широкої джерельної бази за темою дисертації і достатнім масивом статистичних і аналітичних даних (список використаної літератури включає 374 одиниці);

– відповідністю предметної спрямованості дисертаційного дослідження спеціальності 081 «Право»;

– достатньою географією та кількістю напрямів в апробації отриманих результатів на науково-практичних конференціях.

Достовірність та наукова новизна отриманих результатів. Ознайомлення зі змістом дисертації здобувача та його науковими публікаціями

дозволяє визнати, що мету дослідження досягнуто. Це знайшло відображення в основних положеннях роботи, які сформульовані автором особисто і характеризуються певною науковою новизною. Новизна дисертації виявляється як у самому підході до досліджуваних проблем, так і у запропонованому способі розв'язання конкретних питань теми.

Характеризуючи наукову новизну дослідження слід зазначити, що дисертація є першим в Україні комплексним науковим дослідженням, присвяченим визначенню основних елементів криміналістичної характеристики незаконного обігу зброї.

Зокрема, автором справедливо зауважено, що наразі «в Україні спостерігається неконтрольований ріст незаконного обігу різних видів зброї, що інтенсивно поширюються серед населення та у кримінальному середовищі. Значна частина такої зброї незаконно потрапляє в усі без виключення регіони України із зони проведення Операції Об'єднаних сил. Це є ключовим фактором, який ускладнює криміногенну обстановку на загальнодержавному рівні та призводить до різкого підвищення кількості злочинів загальнокримінальної спрямованості».

У результаті здійсненого дослідження у роботі сформульовано низку положень та висновків, запропонованих особисто дисертантом, до найбільш значущих із яких належать:

1. Дисертантом вперше сформована криміналістична класифікація злочинів щодо незаконного обігу зброї, яка ґрунтується на двох підставах – формою вини та способах кримінально-караних дій. При цьому злочини з умисною формою вини включають кримінально-карані дії із зброєю, що вчиняються такими способами: заволодіння (збут), виготовлення (зміна властивостей), зберігання, переміщення. Злочини з необережної форми вини включають способи недбалого зберігання, порушення правил поводження,

зберігання, використання, обліку, перевезення, необережного знищення або пошкодження; втрату або зіпсування зброї.

2. Автором обґрунтовано поняття незаконного обігу зброї, який включає будь-які дії зі зброєю, крім її використання, що вчиняються без передбаченого законом дозволу і тягнуть (статті 172-12, 172-19, 174, 190, 191, 192, 193, 194, 195 КУпАП) або кримінальну (статті 201, 262, 263, 263¹, 264, 265¹, 267, 269, 333, 410, 411, 412, 413, 414, 440 КК України) відповідальність. При цьому здобувачем визначені правові та організаційні напрями протидії незаконному обігу зброї, які повинні містити заходи щодо удосконалення вітчизняного законодавства та імплементації в нього норм міжнародного права, криміналістичне забезпечення розслідування незаконного обігу зброї, підвищення ефективності діяльності оперативних підрозділів та експертної служби МВС України. Крім того, у дисертації сформована криміналістична класифікація злочинів щодо незаконного обігу зброї, яка основана на двох підставах – формою вини та способах кримінально-караних дій.

3. Варто відзначити, що здобувачем вперше побудована розгалужена п'ятирівнева класифікація типових слідчих ситуацій залежно від етапів розслідування, наявності інформації про зброю, даних про особу злочинця, позиції підозрюваного під час розслідування, повноти відомостей про обставини вчинення злочину. Значення цієї класифікації полягає в тому, що наведені типові слідчі ситуації визначають своєрідність загальної методики розслідування незаконного обігу зброї та впорядковують діяльність слідчого. Крім того, слідчий з урахуванням сформованої слідчої ситуації, оцінивши і спрогнозувавши її, повинен висунути версію для визначення напрямку розслідування, здійснити планування черговості проведення слідчих (розшукових) дій або прийняття процесуальних рішень (призначення ревізії, судових експертиз, надання доручень оперативному підрозділу і т.д.).

Таким чином, змістовне наповнення пунктів наукової новизни дійсно має фундаментальне теоретичне та практичне значення, як для криміналістичної науки, так і для споріднених з нею за об'єктом наукової уваги напрямів юридичної науки (кримінальне право, кримінальний процес, оперативно-розшукова діяльність, судова експертиза).

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Основні положення, висновки та рекомендації, що сформульовані та обґрунтовані в дисертаційному дослідженні Андрєєва Дениса Вікторовича на тему «Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного обігу зброї» можуть бути використані як методологічна основа для проведення подальших наукових досліджень питань, пов'язаних із удосконаленням теорії криміналістичної методики розслідування злочинів та розроблення підвидових методик розслідування різних видів незаконного обігу зброї.

Висновки повністю відповідають сформульованим завданням та змісту самої роботи та впливають з її основних положень. Дисертант стисло формулює основні результати дослідження.

Підсумовуючи сказане, слід відзначити, що дисертація на здобуття ступеня доктора філософії Андрєєва Дениса Вікторовича є самостійним і структурно завершеним дослідженням, що характеризується єдністю змісту й, безперечно, має визначену саме автором науково-теоретичну та практичну цінність. Теоретична значущість роботи полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні необхідності розв'язання проблем формування криміналістичної характеристики незаконного обігу зброї, розвитку й удосконалення особливостей розслідування цього кримінального правопорушення, а також формулювання низки теоретичних положень, висновків і практичних пропозицій у цьому напрямі. Практична значущість отриманих результатів полягає у тому, що викладені в дисертації положення можуть бути використані у науково-дослідній сфері — як основа для подальшого вивчення і поглиблення

існуючих уявлень про криміналістичні методики розслідування злочинів; *правоохоронній сфері* — для підвищення професійної майстерності практичних працівників підрозділів досудового розслідування у розслідуванні незаконного обігу зброї; освітньому процесі — під час викладання дисципліни «Криміналістика», а також при підготовці підручників і посібників, розробці навчально-методичних матеріалів.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. Основні наукові положення і висновки дисертації повно висвітлено у 13-ти наукових працях, що наведені в анотації та які були зараховані за темою дисертації, 6 з яких опубліковано у наукових фахових виданнях України, а 2 статті – в зарубіжних періодичних наукових виданнях (Словацька Республіка та Республіка Молдова), 7 тезах наукових доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам п. 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 272 сторінок, з яких основного тексту – 203 сторінки. Перелік використаних джерел складається з 374 найменувань.

Структура дисертації побудована логічно і сприяє розкриттю теми дослідження, виконанню поставлених завдань. Дисертація оформлена відповідно до Вимог оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40.

Анотація дисертації відповідає встановленим вимогам та є узагальненим коротким викладом її основного змісту, в якій представлені основні результати

дослідження із зазначенням наукової новизни та практичного значення, що дає повне уявлення про виконану здобувачем роботу.

Порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертацію написано державною мовою з дотриманням вимог наукового стилю.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Позитивно оцінюючи теоретико-правову, наукову, практичну значимість дисертації Андрєєва Дениса Вікторовича, її актуальність, наукову новизну та можливість використання пропозицій і рекомендацій дисертанта для подальшого розвитку й удосконалення криміналістичних методик розслідування злочинів щодо незаконного обігу зброї, необхідно наголосити, що окремі положення дисертації є дискусійними або потребують додаткового роз'яснення. Зазначене обумовлює необхідність висловлення таких зауважень:

1. Автор у підрозділі 1.2 розглядає сутність, структуру методики розслідування незаконного обігу зброї та робить висновок, що вона відноситься до загальної, міжродової криміналістичної методики. У криміналістичній літературі, присвяченій проблемам розробки криміналістичних методик, запропоновано різноманітні класифікації методик за різними підставами. Тому автору було б доцільно навести аргументи щодо визначення класифікаційної групи розробленої ним методики.

2. Формуючи методику розслідування незаконного обігу зброї, автор в Розділі 3 розглядає (визначає) цілі та пропонує тактичні прийоми проведення затримання підозрюваного та слідчих (розшукових) дій – огляду місця події, зброї та її слідів; допиту підозрюваних, свідків, потерпілого; проведення судових експертиз. Водночас у слідчій практиці успішно й ефективно використовуються негласні слідчі (розшукові) дії. Однак у дисертації вказані процесуальні дії не розглядаються.

3. Розглядаючи в підрозділі 2.1 типові слідчі помилки автор однією з причин їх здійснення вказує неточність визначення цілей слідчих (розшукових)

дій Кримінального процесуального кодексу. У зв'язку з цим запропоновані зміни до кодексу з більш чітким формулюванням мети проведення огляду, допиту, обшуку, пред'явлення для впізнання, слідчого експерименту. Однак вказані пропозиції не знайшли достатнього обґрунтування в дисертації.

4. На сторінках 32-38 дисертації розглянуто поняття незаконного обігу зброї, його складові та напрями протидії. Однак в сучасній криміналістичній літературі актуальним й практично значущим є розробка тактичних, організаційно-технічних способів подолання протидії, перешкоджанню розслідуванню злочинів. Тому робота мала б більшу наукову значущість, якби в ній розглядалися проблеми подолання протидії розслідуванню незаконного обігу зброї.

Вказані зауваження мають здебільшого характер побажань щодо подальшого покращення наукової роботи або є дискусійними та такими, що не знижують достатньо високого рівня і позитивної характеристики дисертаційного дослідження Андрєєва Дениса Вікторовича.

Загальний висновок.

1. Дисертація Андрєєва Дениса Вікторовича на тему «Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного обігу зброї» є завершеною науковою роботою, виконаною особисто дисертантом у вигляді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису. Дисертаційне дослідження містить науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, характеризується єдністю змісту та свідчить про особистий внесок автора в юридичну науку.

2. За своєю актуальністю, ступенем новизни, постановкою та способом вирішення поставлених питань, теоретичним та практичним підґрунтям та обґрунтованістю одержаних результатів дисертація Андрєєва Дениса Вікторовича на тему «Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного обігу зброї» повністю відповідає вимогам

пунктів 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, та Вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40, а її автор – Андреев Денис Вікторович – заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії з галузі знань «Право» зі спеціальності 081 «Право».

ОПОНЕНТ –

**доктор юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України,
професор кафедри цивільного
права та процесу
Тернопільського національного
економічного університету**

В.І. Теремецький

